

Boerennatuur: kansen voor versterken

In de Levende Natuur 1997 nr. 6 maakt G. van Duinhoven duidelijk dat Boerennatuur en EHS-natuur niet uitwisselbaar zijn. Ik ben het daarmee eens, ik vind dat het betoog logisch en goed in elkaar zit, en toch vind ik de strekking van het stuk onjuist. Mijn stelling is namelijk dat natuurgericht beheer door agrariërs wel degelijk kan bijdragen aan de doelen voor het duurzaam behoud van biodiversiteitsnatuur. Hoe kan dat? Omdat de gehanteerde uitgangspunten in mijn ogen niet altijd kloppen en omdat de auteur de bijdrage van natuurelementen in het witte gebied aan de ruimtelijke samenhang van de EHS buiten beschouwing laat. Belangrijk in dit soort discussies is de doelstellingen voor bijzondere natuur (natuur voor biodiversiteit) en nutsnatuur (natuur voor de mens) duidelijk uit elkaar te houden, en de EHS te zien als middel om de biodiversiteitsnatuur duurzaam te beschermen. Dat onderscheid wordt door Van Duinhoven steeds zorgvuldig gemaakt.

Welke uitgangspunten zijn voor discussie vatbaar?

Het betoog is gebaseerd op enkele essentiële uitgangspunten. De volgende drie uitgangspunten zijn naar mijn mening essentieel voor het betoog:

1. *De huidige landbouw in Nederland, die al weinig ruimte biedt voor natuur, zal nog verder intensiveren. Subsidies voor experimenten met boerennatuur worden terugge draaid.*

Ik denk dat het verhelderend is onderscheid te maken tussen twee ontwikkelingsrichtingen in de landbouw: die voor de internationale markt (industrie) en die voor de regionale markt (grondgebonden landbouw). Het is in dit verstedelijkte land heel goed denkbaar dat buiten de concentratiegebieden van industriële landbouw het agrarische landschap steeds meer multifunctioneel wordt, waarbij natuur, landschap en streekeigen producten zich ontwikkelen tot economische dragers voor de agrarische structuur. Dat is ook het beleid van het Ministerie LNV. Met deze aannamen komt er dus wel degelijk meer ruimte voor natuur en landschap in delen van het witte gebied.

2. *De dynamiek (discontinuïteit) in aard en plaats van natuurgericht beheer op landbouwbedrijven is slecht voor de natuur, en met de individuele boer zijn geen afspraken over continuïteit te maken.*

Natuur in het agrarisch gebied is aangepast aan een zekere ruimtelijke dynamiek. Natuurlijk behoort bij een bepaald ambitieniveau van natuurkwaliteit een beper-

Platform

In deze rubriek is ruimte voor opinies en reacties. Hier volgt een reactie van Paul Opdam op de Platformbijdrage van Geert van Duinhoven in het afgelopen novembernummer, getiteld 'Boerennatuur draagt niet bij aan de Ecologische Hoofdstructuur'.

king aan de mate van dynamiek. Ik vind het te makkelijk aan te nemen dat er met groepen boeren geen afspraken zouden kunnen worden gemaakt over het gewenste ruimtelijke patroon aan natuurelementen en de maximale jaarlijkse plaatsverandering daarin. Zeker als de Nederlandse maatschappij wil betalen voor een aantrekkelijk landschap met natuur.

3. *De EHS biedt een veilige en effectieve bescherming voor de biodiversiteitsnatuur*
In de door de auteur aangehaalde Natuurverkenning '97 staat inderdaad dat de EHS een grote verbetering zal brengen voor (mobiele) soorten die de EHS als ruimtelijk netwerk gebruiken, en dat dit rendement nog verder zal toenemen indien meer dan nu het accent op grote

eenheden natuur komt te liggen. Maar er staat nog iets anders in diezelfde Natuurverkenning: voor de soorten met geringe mobiliteit levert de EHS te weinig bescherming. Soorten als plaatstrouwe vlindersoorten, reptielen en amfibieën houden ook na de geplande uitvoering van de EHS een versnipperingsprobleem. Dat komt omdat dit probleem alleen op lokale schaal is op te lossen, en dat de EHS als nationaal/regionaal netwerk daar geen oplossing voor biedt. Een (gedeeltelijke) oplossing ligt in het zodanig beheren van grote eenheden natuur, dat binnen die eenheden duurzame netwerken voor deze soorten kunnen worden gevormd. Maar dat zal niet voldoende zijn: we hebben het witte gebied erbij nodig. (Overigens komen sommige doelsoorten vooral buiten de EHS voor: daar zullen we in ieder geval aanvullend beleid voor moeten formuleren).

Samengevat: ik denk dat er wel degelijk meer ruimte voor natuur in het witte gebied zal komen (zeker als we dat willen), dat er met groepen agrariërs in een veranderende en verstedelijkende wereld best afspraken over een te beheren landschapstructuur (met voldoende bewegingsruimte op bedrijfsniveau) te maken zijn, en dat we die ook hard nodig hebben om het probleem van versnippering van niet-mobiele soorten in het witte gebied op te lossen. Natuurgericht beheer in het witte gebied dus, ter versterking van de ruimtelijke samenhang in de EHS.

Ruimtelijke samenhang en groene dooradering

Groene dooradering (het samenhangend netwerk van niet voor de voedselproductie gebruikte landschapselementen, zowel vlakvormige als lijnvormige, zowel opgaande als korte begroeiingselementen) kan op verschillende manieren de ruimtelijke condities voor de EHS-natuur verbeteren:

- Gebieden met flinke groene dooradering zijn effectiever dan smalle verbindingzones. In de Natuurverkenning '97 wordt ook gedemonstreerd dat de huidige

van de samenhang in de EHS

Plaatstrouwe vlindersoorten, zoals bv. De Zilveren maan, houden ook na de geplande uitvoering van de EHS een versnipperingsprobleem. Het witte gebied is hierbij nodig (foto: Bert Bos).

uitvoering van de verbindingzones niet effectief is: ze werken niet voor de soorten waarvoor ze juist het meest zouden moeten werken. Brede zones met hoge dichtheid aan vlakvormige en lijnvormige elementen zijn naar verwachting veel effectiever voor het herstellen van netwerken voor niet-mobiele soorten.

- Gebieden met flinke groene dooradering hebben een functie als populatiebuffer voor kernen van de EHS. Door deze buffer wordt het uitsterfrisico van geïsoleerde populaties in EHS-kernen verlaagd. Uiteraard wordt de effectiviteit van deze buffer groter naarmate de effectieve

oppervlakte aan begroeiing in de groene dooradering toeneemt, dat wil zeggen die begroeiing die aan de soorten met het versnipperingsprobleem leefgebied biedt en bovendien vanuit de kern bereikbaar is.

Groene dooradering als alternatief voor de EHS-natuur?

Als je ervan uitgaat dat "natuur in de EHS" niet hetzelfde is als "natuur in het witte gebied" (zoals Van Duinhoven doet), dan zal het antwoord op deze vraag altijd nee zijn.

Maar wat als we de EHS nu eens niet als doel zien, maar als middel om de doelen voor het beschermen van de biodiversiteit te realiseren? Dan komen we tot inzicht dat de huidige uitvoering van de EHS die doelen niet of niet met het hoogste rendement realiseert. Als we nu eens durven zoeken naar effectievere en efficiëntere oplossingen voor dat probleem met inzet van een deel van het EHS-budget? Dan komen we vanzelf in afwegingsvraagstukken terecht in de aard van: als we nu eens 1, 5 of 10% van de

middelen voor beheersregelingen of verwerving uit het EHS-budget zouden besteden voor versterking van de groene dooradering in het witte gebied, wat zou dan de winst kunnen zijn in het beschermingsniveau voor de biodiversiteit? En welke andere doelen (landschapsbeleid, recreatieve waarde, woonkwaliteit) zouden we daarmee kunnen versterken en hoe zouden we de middelen die voor die doelen beschikbaar zijn, kunnen combineren met die voor het biodiversiteitsdoel, zodat we extra rendement kunnen halen?

Ik heb het sterke vermoeden dat als we die zoektocht aandurven, de natuur ermee gebaat zou zijn. Wellicht meer dan met de uitgesproken scheidingsfilosofie van de heer van Duinhoven.

Dr. P. Opdam
DLO-Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Landschapsecologie
leider van het LNV-onderzoekprogramma Ruimtelijke Netwerken
Postbus 23
6700 AA Wageningen